

DİNLER TARİHİ ARAŞTIRMALARI – VII

**TÜRKİYE'DE
DİNLER TARİHİ
(Dünü, Bugünü ve Geleceği)**

TÜRKİYE DİNLER TARİHİ DERNEĞİ YAYINLARI

HALK İNANÇLARINDAN HAREKETLE TÜRKLERİN NÜBÜVVET TARİHİ BOYUNCA DİNİ GÖRÜŞ VE İNANIŞLARI

Dr. Yaşar KALAFAT

Halkbilim Araştırmaları Merkezi Başkanı

Giriş

Biz bu bildirimizde bazı bulgulardan yola çıkıyor, kültürel kimliğe dinler tarihçisi gözü ile bakmaya çalışıyor, savların doğruluğu nispetinde bir takım sonuçlar çıkarmaya amaçlıyoruz. Çalışmamızda büyük ölçüde halk inançları verilerinden ve tasavvuf bilginlerinin görüşlerinden yararlanıyoruz. Eski Türk İnanç Sistemi ile tasavvufi bazı bulgular arasında bağlantı kurmak mümkün iken, tasavvuf- mitoloji veri bağlantısı kurulabilir mi diye düşünüp, tespitlerimize bazı testler yapıyoruz. Bu fikir bizde; Hikmet Tanyu¹ ve onun takipçisi olan Abdurrahman Küçük² ekolüne mensup araştırmacıların Türklerin Muhammedî İslam'a girmeden evvel de Tek Tanrılı bir dine mensup olabileceklerine dair olan çalışmaları, Mübahat Türker-Küyel'in Gök Türkler dönemi Türk hakanlarının Tanrı tarafından yetkilendirilmiş olabileceklerine dair olan yazıları ve Dursun Yıldırım'ın Kök-Türk Çağında Tanrı mı Tanrılar mı vardı, irdelemesi ile doğmuştu³.

Çalışmanın Temel Esasları:

Kelâm-ı Kadim'de "esatir" kelimesi vardır ki, mitoloji karşılığıdır. Bu kelime eskilerin masalları anlamındadır. Esatire inanmak daha ziyade iman-

---

1 Hikmet Tanyu, İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı, İstanbul, 1986

2 Abdurrahman Küçük, Mehmet Alpaslan Küçük, Türkistan'dan Türkiye'ye Alevilik-Bektaşilik (Dinler Tarihi Açısından Bir Yaklaşım), Ankara, 2007

3 Dursun Yıldırım, "Kök-Türk Çağında Tanrı mı Tanrılar mı vardı" IV. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara

sızlık alameti olarak açıklanmıştır. ⁴ Sözlüklerde ise, “Tarih öncesi tanrıların efsaneli serüvenlerini anlatan ve bir topluluğun duygularını, anlayışını ve özelemlerini göstermesi bakımından değeri olan hikâyeler, mitoloji”⁵ olarak açıklanmıştır.

Bu tanıma göre, İslam Allah indinde zahir alemle hiçbir ilgisi olmayan din iken, Mitolojinin bir safhası kaos/karmaşa/keşmekeş iken, Allah’ın olmadığı bir yer de yok iken, kaos gibi görünse de her şey, tamamen ve noksansız Allah’ın kontrolü altındadır. ⁶

Birkaç bin yıllık Türk tarihi, yer kürenin büyük bir bölümünü kapsayan Türk kültür coğrafyası, bu coğrafyanın oluşmasında rol oynayan yaygın bir Türk dili ve bu dili konuşanların taşıdıkları bir töre vardır.

En azından bu tarih kadar eski nübüvvet tarihi, ilahî tebligat coğrafyası, tebligat dili ve bu dille veya dillerle duyurulan ilahî buyruk metni vardır. Bu iki gerçeğin dönem, coğrafya, dil ve inanç içeriğinin bir yerde bir şekilde bir nebze de olsa ilişkilendirilmemesi mümkün müdür?

“Dinin zahir âlemle ilgisi yoktur”⁷ tespitine, bu türden bir muhakeme ve arayış ters midir?

Fikrin Doğuşuna Yol Açan halk inançları, Bulgular:

Türk kültür coğrafyasında bilhassa Uluğ Türkistan’da Türk kültürlü halklar⁸ arasında bir Türk Ata miti vardır. ⁹ Ana dili Türkçe olanlar da olma-

---

4 Sabahattin Güngör, *Tasavvuf Mektupları*, Burhaniye, 2009

5 *Türkçe Sözlük*, 2005 Ankara, s. 649

6 A. g. e.

7 A. g. e.

8 Yaşar Kalafat, “Türklerin Dinî Tarihinde Büyük Oğuz Kağan/Hz. İbrahim’in Yeri ve Rolü” Arşiv, <www.yasarkalafat.info>

9 Türk milliyetçiliği kapsamında yer alıp Türk kültürlü halklar veya Türk kültür coğrafyası tanımlamalarına katılmayanlara da bir görüşü temsil ettikleri için doğal olarak saygılı davranılması gerektiğine inanıyoruz. Onların hassasiyetleri Türk milletli ile Türk halkının özdeş olduğunu, Türk kültürlü halklar tanımlamasının “çok sayıda halk”lılığa mesaj olduğu, çok halklılık halkları, halkların bu haklar için farklı mensubiyetlerden hareketle mücadelelerini meşrulaştıracağı kanaatindedirler. Buradan hareketle kardeş halklar arasında çok milliyetliliğin de gelişebileceğini, bu neviden bir gelişmenin millî birliği tehdit edeceği kanaatindedirler. Bu noktadan sonra bir

---

bakıma haklıdırlar, da. Birlikte yaşayan halkların kültürlerinde **zenginliği** amrma adına çıkılan bu yolculuk, **çoğunluğun** iyi niyetine rağmen, tuzak içerebilir.

Bu noktada terimlerin içerikleri ve mesajları arasında bağlantı kurulabilmelidir. "Biz Türk milliyetçisiyiz, fizikî antropolojiye bakmayız, kiiltir milliyetçisiyiz" tanımlamasındaki **fizikî** antropolojiye bakılmadığı da dikkate **alınınca**, Türklük kapsamında mütalaa edilen ve fakat ana dili Türkçe olmayan Türk kültürlü halklar dışlanmış olmuyorlar mı? Bu noktada **dışlanmışlık** ithamına karşı bir izah getirilmesi gerekmez mi? Fiziğine göre belirleme yapmadığınız farklı ana dilli halklarla olan akrabalık nereden hareketle izah edilebilecektir. Ve ona ne diyerek, onu öteki durumuna düğurmeden, onun tanımlaması yapılabilmiş olacak. Dil kiiltirel kimlikte belirleyici bir unsur ise ki öyledir. Dile rağmen kültürel kimlik aynılığını anlatabilen bir tanımınız ve izah için bir çıkış noktanız olabilmeli.

Bunun içindir ki halk millet değildir. Birlikte yaşayan halkların çok sayıda olmaları o toplumu çok milletli yapmaz

Halkların gerektiğinde kullanabildikleri ana dilleri gerçeği ayrı bir geydir. Milletlerin ortak eğitim ve kültür aracı da olabilen milli dillerinin olması zarureti ise ayrı bir geydir.

Milletler birlikte **yaşadıkları** halklara demokratik hakları tanırlarken milletlerinin bekasını da keza demokratik bir gereksinimle güvence altına almak durumundadırlar. Halkların demokratik hakları arasındaki farklılıklara dayalı talepleri kadar, ayrılıklardan doğan talepler de saygındır. Bu noktada çözüm yine demokratik ilkelere aranılmadır. **Farklılığı** veya **aynılığı** esas alan tercihlerin şekillenmesi yani nereye kadar ve ne anlamda "halkların hakları" ve nereye kadar ve hangi anlamda "birlikte yaşama"nın millî birliğin güvencesi hakkı?

Teorik izah bu **şekilde** yapıldıktan sonra birlikte yaşayan insanların tanış **olmalarının** zarureti gündeme gelecektir. Tanışmak bilgi edinmektir. Birlikte yaşayarak geleceği paylaşacağınız insanlar olarak **araştırılmadan kaynaşabileceğini düşünmek** mümkün değildir.

Kaldı ki, birileri sistemli çalışmaları ile farklılıkları esas alan kimliğin oluşmasına gayret ederken ve birlikte yaşayan halkların kültür ortaklığını azaltmaktan yana olanlara destek verirlerken, size düşen **tanışıklığı** artırmak, ortak payday **güçlendirme** istikametinde etkin olmaktır.

Farklı toplumlarda birlikte yaşayan halklar farklı görünüşler arz ederler. Toplumlar birlikte yaşadıkları haklarla bazen ayıklanacak bir tepsisi buğday veya pirinci andırırlar. Tepsidaki buğdaylardan yulaf veya benzeri tanelileri ayıklayabilirsiniz. Soz konusu buğday unu ise onu diğer undan ayırmak **imkânsızdır**. Biz tepsimizdeki tanelerin **kâsemizdeki** un olmaları için **öğütölmelerini** savunuyoruz. Biz ister buğday, ister yulaf ve isterse qavdar olalım, yeni ortak unumuza katkımızın unumuzun besin kalitesini artırabileceği inancını taşıyoruz.

Una dönüştürölmek üzere tepsidaki hububatın içinde taş veya zararlı tohum var ise yeni unun birlikte oluşturulması sürecinde, onların da halkların birlikteliği ile ayıklanması gerektiğine inanıyoruz.

yanlar da Türklüğü Türk Ata'dan başlatıyor, Türklerden veya Türklüklerinden bahsederlerken gali beladan beri derlercesine "Türk Ata'dan beri" diyorlardı. Bu söylem daha ziyade sözlü tarih verilerinde efsanevî bulgularda geçiyordu. Mesela Özbekistan'da, Türkmenistan'da, Afganistan'da ve Kazakistan'da, akademik toplantılarda halk ozanları sazları ile katılımcılara hoş geldiniz derlerken "Türk Atadan beri kardeş olanlar safa geldiniz" diyordu. Bu kardeşlik sadece dil ortaklığını değil, yaşam biçimi içerikli ilişkileri de kapsıyordu. Bu açıklamalar, akademik protokol konuşmalarında da yer alıyordu. Ayrıca Türk ata'nın bütün hayvan, insan, bitki ve bütün yaratılmışlardan sorumlu efsanevî kişiliğini anlatan menkıbeler de vardı. Kısaca bir başlangıç tarihi olarak manevi boyutu ağırlıklı mitolojik derinliklere götüren bir Türk Ata kültü oluşmuştu.

Fergana yaşayan birkaç köy oluşturmuş, bölgesinin yerli halkı olan bir grup Türk, kendilerini ve çevreleri onları "Türkata Türkleri" olarak biliyorlardı.¹⁰ Tacikistan kırsalında tespitini yaptığımız ve demografik hareketler sonucu giderek 1-2 köye sıkışmış olan toplum kendilerini Özbek, Türkmen, Kırgız veya Osmanlı olarak değil Türkatalı/Türk olarak tanımlamakta ve oranın yerli halkı olduklarını söylemektedirler.¹¹

Azerbaycan halk tefekkürüne göre Maide Suresinde Allah'ın övdüğü, üzerine yemin edilen ordu Türk Ordusu ve Araplara size dokunmadıkları sürece kendileri ile iyi geçinmeleri buyrulan millet, Türk milletidir.¹²

---

10 Yakup Deliömeroğlu, "Bilinmeyen Bir Türk Topluluğu: Fergana Türkleri", I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu, 11-13 Mayıs 2005 Ankara

11 Yaşar Kalafat, "Tacikistan'da Türk Halk Kültürü", Türk Kültürü Araştırmaları, prof. Dr. M. F. Kırzıolu Özel Sayısı, s. 480, s. 72-192

12 "Tanrı bütün məxluqatları yaradandan sonra insanı yaradıb və yaratdıqdan sonra da "bərakallah mənə ki, belə bir varlıq yaratdım" deyə özünü öyüb.

İnsan, yaradılmış varlıqların ən şərəflisidir, bu öz yerində. Bir də insanlar içində elə bir millət vardır ki, o Tanrının sevgisinə layiq olub. Bəli, bu şərəfli millətin adı Türkdür.

Tanrı müqəddəs kitabımız Quranda, maidə surəsində buyurur ki; " Ey inananlar! Aranızda dindən kim dönərsə bilsin ki, Allah özünün çox sevdiyi və onların da onu sevdiyi, üstəlik iman gətirənlərə qarşı təvazökar, Allahı dananlara qarşı güclü, Allah yolunda cihad edən, özündən ikrah hissi duyanları vecinə də almayan bir millət yaradar. Bu, Allahın istədiyinə verdiyi nemətdir".

Tanrı həmçinin, saff surəsində; "Nəfəs nəfəsə yüyürən, qığılımlar sovuran, səhər-səhər hücum qalxan, tozu dumana qatan və düşmənlərin üstünə cuman atlara və qazilərə and içirəm kig. " -deyir. Görəsən Quranda tanrının təsvir etdiyi bu millət kimdirə!

Türkçenin lehçeleri ile konqan ve bazı dilbilimcilere gore "Türk Dilli Halklar" olarak tanınan toplumlarda da ciddi bir tore ortaklığı vardır. Diğer tarafta Tore için, Türklüğün akaitler bütünü olduğu görüşü hâkimdir. Bu noktada tore ile Türk kelimesinin etimolojik ortaklıkları araştırılabilmelidir. "Örf İslam'da önemli bir yere sahiptir."¹³

H. Z. Ülken tore kelimesinin Türkçe türemek kelimesinden gelmiş olabileceğini soylerken, Tevrat'taki "tora" dan gelmiş olabileceği üzerinde de durulur

Türk dilli olmak da konumuz itibariyle üzerinde durulması gereken bir husustu. Koku bu derece eskilere gidebilen bir dil¹⁴ aynı zamanda nasıl bu derece geniş bir coğrafyaya yayılmış olabilir ve diller gurubu oluşturabilirdi. Bu özelliği Tiirkçenin bir dönem ilahî tebligat dili olabileceğini düşündürmektedir.

"Türk" başlığı altında toplanan halkların ortak antropolojik özelliklerine rağmen tek bir Türk fizikî yapısından bahsetmek çok kolay değildir.¹⁵ Deri rengi ve kafatası yapılarına gore ırklar bir dönem tasnif edilebilirken, Türkler

---

Peyğəmbərimiz Hz. Məhəmməd da arablara deyib ki, "Türklər sizə toxunmadıqca siz onlara toxunmayın, çünkü onların hakimiyyəti çox uzun çəkəcəkdi". (Seyfettin Altayh, <altaylı, s@yahoo.com> 30 Kasım 2009)

13 Abdurrahman Köçük, İslamlık ve Türklük, Ankara, 2009 s. 70

14 "Türk adının, Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin. İlk Türk tarihi. Taşlar üzerine yazılmış tarih. Türk devlet adamlarının millete hesap vermesi, millete hesaplaşması. Devlet ve milletin karşılıklı vazifeleri. Türk nizamının, Türk töresinin, Türk medeniyetinin, yüksek Türk kültürünün büyük vesikası. Türk askeri dehasının, Türk askerlik san'atının esasları. Türk gururunun ilâhi yüksekliği. Türk feragat ve faziletinin büyük örneği. Türk içtimai hayatının ulvi tablosu. Türk edebiyatının ilk gaheseri. Türk hitabet sanatının erişilmez gaheseri. Hükümdarâne eda ve ihtisamlı hitap tarzı. Yalın ve keskin üslûbun şaşırtıcı numunesi. Türk milliyetçiliğinin temel kitabı. Bir kavmi bir millet yapabilecek eser. Asırlar içinden millî istikameti aydınlatan ışık. Türk dilinin mübarek kaynağı. Türk yaw dilinin ilk, fakat harikulade işlek örneği. Türk yazı dilinin başlangıcını milâdın ilk asırlarına çıkartan delil. Türk ordusunun kuruluşunu en az 1250 sene oteye götüren vesika. Türklüğün en büyük iftihar vesilesi olan eser. İnsanlık âleminin sosyal muhteva bakımından en manalı mezar taşları....", Prof. Dr. Muharrem Ergin

15 "Hz. Tur'dan gelen fizikî özellikleri ile Türk Hz. Muhammed'de olduğu gibi çelebi, beyaz tenli, siyah saçlı, ince kemikli geniş göğüslü, uzun boylu, kimselerdir Sümerlerin, Akhunlar Eftalitlerin fizikleri boyleydi. " şeklinde tarif edilmektedir. " (Sabahattin Güngör, *Kevn'in Üç Vücûdu* 2009 Burhaniye)

mevcut dağılımlarındaki örneklere bakılınca ciddi farklılıklar arz edebiliyorlardı. Bu noktada Türklüğün ortak paydası, fizikî özellikleri olmaktan ziyade, kültür, sosyal antropoloji içerikli idi.

Böylece, muhtemel başlangıç noktası sayılabilecek ve ilahî duyurucular kronolojisinde bir halka oluşturabilecek bir Türk ata, onun dili olan Türkçe ve o dilin türevleri ile konuşulduğu geniş coğrafi alandan bahsedebiliyoruz. Bu alanda adeta sıradan beşeri olmaktan da öteye kutlu bir mahiyeti olan, ortak denilebilecek bir töreyi paylaşan, aynı zamanda doğal bir sonuç olarak farklı fizikî yapı da arz edebilen bir Türklük ile karşı karşıyayız.¹⁶

Kimliğe Dinler Tarihçisi Gözü İle Bakış:

Mukaddes kitaplardaki verilerin, bilgilerin arkeolojik, lengüistik veya benzeri bulgularla teyidi veya dokümanter edilmesi cihetine gidilebilirken, genel Türk tarihi ve Hz. Âdemden başlatılan İslamiyet itibariyle böylesi bir proje üzerinde durulamaz mı? Bu arayışta H. İbrahim-Hz. Muhammed soy ilişkisinden yola çıkılarak Türklüğün yerine işaret edilemez mi?¹⁷

Bir kısım tasavvuf bilginlerine göre, Sümerlerde olduğu gibi dinî ve mülkî idare liderliğinin bir kimlikle birleştiği dönemlerde,¹⁸ Kamlıktan ve kağanlıktan oluşan iki otoritenin bir şahısta birleştiği çağlarda, Türklerde yapılanma nasıldı? Mevcut “dağınık” görünümü veren bilgiler bu anlayış çatısı altında toplanamaz mı idi? Gök Tengri Hükümdarlara, yarlık, kut, güç veriyordu.¹⁹ Yazıtlarda “Türük Tengrisi”, “Türük Hakanı” “Türük Buyruğu” ve

---

16 Yaşar Kalafat, “Kanturaoğulları, Tufan Merkezli Genel Türk Tarihi” Nuh Peygamber, Dünya Tufanı ve Nahçıvan Beynelhalk Sempozyumu, 24-25 Nisan 2009, Nahçıvan

17 A. Küçük-M. A. Küçük, a. g. e. s. 92 Hz. İbrahim’in soyu konusu, bu soyun Sümerlerle ilgisi, Sümerlerin Türklüğü ve Hz. Muhammed’in soyu, milliyet ve Türklüğü başlıkları altında irdelenmiştir.

18 “Tarihte yakın doğudaki pek çok aşiretin 2 alfabeti vardı Biri dinî diğeri dünyevî. Genellikle dinî alfabenin harfleri günlük yazılarda kullanılmaz, bundan çok korkulurdu. Sümerlerde ise her hecenin iki okunuşu vardı Sümer kelimesinin batını anlamı ışık saçan adam ve zahiri anlamı ise Çum-Ar yıkanan erkek demektir. Sümerler çok yıkanışlar ile bilinirlerdi.” (Sabahattin Güngör, Kevn’in Üç Vücudu, 2009 Burhaniye)

19 “Gök Tengri, teşrii gücünü, bütün evreni, toplumu ve insanı yasaya göre yaratarak, yarattıklarını yasaya göre düzenleyerek, hükümdara ise yarlık vererek onu yargılayarak ortaya kor. İcrai gücünü hükümdara kut ve güç vererek gerçekleştirir. Kazai

Türük Budunu tanımlamaları ile Karşıtı olarak da Yağı bulunmaktadır ki, o hilekârdır, aldatıcıdır, sahtekârdır, kıskırtıcı ve nifak sokucudur.²⁰

Sıfat olarak ele alınınca Türklüğe, Mevlana, Genceli Nizami ve benzerlerinde olduğu gibi tasavvuf bilginlerince güzel anlamı veriliyordu. Çevre ilişkilerinde, fizikte, seste ve benzerlerinde güzel anlamı neden Türk'e uygun görülmüştü.²¹ Diğer tarafta toplum lideri durumunda olan imamda, karakter, fizik, bilgi, ses ve diğer güzellikler aranıyordu. Türk olmak sadece doğuştan bir vergi mi idi? İstenilmesi halinde sonradan Türk olunamaz mıydı? Türk olmak ve Türkleşmiş olmanın ortak paydası izahımızdaki özel anlam benzetmesi olarak 'takva sahibi olmaktır' demek takva kelimesine farklı bir anlam yüklenmiş olma manasına gelebilir miydi?²² Evvelce yapılmış çalışmalarda bir şekilde değinilmiş olan bu konulu bilgiler tekrar anlamlandırılmaz mı idi?²³

Ön Türklerde hakan konumundaki devlet yöneticilerinin, yaratanın duyurusunu yaratılanlara duyurulması ve takibindeki rolü ne idi? Onların ilahî tebligattaki görevleri, semavî dinler gözlüğü ile incelenemez mi idi?²⁴

Kur'an Kerim'de övülen hakikaten Türk mü idi ve hakkındaki hadisler tesadüf mü idi? sahilği kabul edilen bu hadisler dinler tarihi çalışmalarına kimliğin belirlenmesi ve kimlikteki devamlılık adına ışık tutamazlar mıydı? Bu Türk hangi Türk'tü? Türklüğe girebildiği gibi kişi ve kişiler Türklüklerini

---

gücünü ise idare edenlerle idare edilenleri denetleyerek, varlık yasına karşı gelenleri cezalandırıp yok ederek gösterir. "Mübahat Türker Küyel, "Türklerde Adalet kavramının ontolojik Bir Temeli Var mıdır?" X. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 22-26 Eylül 1986, Kongreye Sunulan Bildiriler III. Cilt, s. 735-743

20 Mübahat Türker Küyel, "Bilge Kagan Bir 'Filozof-Arhont' mudur?" XI. Türk Tarih Kongresi, Ankara 5-9 Eylül 1990, Ankara, 1994 s. 455-465

21 Tur-k'lar; âlim, fâzıl, edebli, sakın, temiz giyimli ve devrin insanlarından 0 ile 30 yıl daha uzun yaşayan insanlardı. (Sabahattin Güngör, Kevn'in Üç Vücûdu, 2009 Burhaniye)

22 "Takva yerine 'mütedeyyin' dine bağlı denilse daha doğru olur. "(Sabahattin Güngör, Kevn'in Üç Vücûdu, 2009 Burhaniye)

23 A. Küçük ve M. A. Küçük yaptıkları bir çalışma ile; M. İ. Çığ, İ. H. Danişmend, L. N. Gumilev, Z. Kitapçı, M. Köksoy, J-P. Roux, O. Turan, Y. Z. Yörükhan, N. K. Zeybek gibi yazarların, Türklüğü bu açıdan araştıran çalışmalarını incelemişlerdir. Abdurrahman Küçük, Mehmet Alpaslan Küçük, Türkistan'dan Türkiye'ye Alevilik-Bektaşilik (Dinler Tarihi Açısından Bir Yaklaşım), Ankara, 2007

24 Mübahat Türker Küyel, a. g. m. ler

yitirme durumuna da düşebiliyorlar mı idi? Hadislerde övgü kazanan İstanbul'un fatihi millet aldığı bu "kut" u koruyabilmiş mi idi? Değil ise, neden?

Bu çalışma, Yahya Kemal'in, abâ ve postun olmasına rağmen meydanlarda Diyar-ı Rûm'a gelmiş evliyanın olmayışını, sorgulamasına bir cevap bulabilir mi?²⁵

Kavmi Necip hiyerarşisinde ismi geçen Yasef oğlu Türk'ün üzerinde durulan konu itibariyle irdelememizde bir yeri olabilir mi idi? Yasef Sibirya bölgesini irşatla görevlendirilmişti. Bu bölgenin Türk dilli halklarının halk inançlarında ki İrkıl Ata veya An İrgül daha ziyade bir varis veli görünümü arz etmektedir.²⁶ Türklüğün ilk çıkış coğrafyası bu bölge mi idi?

Esasen Ergenekon, Kantur ve Ya Feth/Yasef'in oğlu Türk'le başlatılacak bir Türk tarihi, Hz. Tur ile başlatılacak Türk tarihi yanında daha dün gibi kalır. Nuh Tufanı M. Ö 13. 200 lere tarihlendirilirken, Hz. Tur M. Ö 23. 000 lerle tarihlendirilmektedir.²⁷ Bu gerçeğe rağmen Biz kurgumuzu Hz. Türk Ata içerikli halk inançları üzerine kurduk.²⁸

Yafes/Feth oğlu Türk bir ilahî tebligatçı ise bu tebligatın özü töre olabilir mi? Esas değişmemekle beraber ilahî tebligatlardaki sair hususların, Türk töresi'nin mahiyetini anlamada bazı ipuçları verebilir mi?

Küyel'in vardığı sonuca göre; Gök Tanrı topluma yasaları vermez. Ama varlığını, emirlerini dinlemeyen Türk bodunu yok ederek gösterir. Emri dinler ise onları, kut verdiği kağan eli ile tekrar diriltir. Toplumu düzenleyen mecburi kuralları, kamu nizamını, örf ve geleneklerin kesin hükümler birli-

---

25 "Abâ var, post var meydanda er yok:

Horasan erlerinden bir haber yok

Uzun yollarda durdum hiç eser yok

Diyâr-ı Rûm'a gelmiş evliyâdan!" Yahyâ Kemal "geldikti Bir zaman Sarı Saltık'la Asya'dan"

26 Yaşar Kalafat, "Türklerin Dinî Tarihinde Büyük Oğuz Kağan/Hz. İbrahim'in Yeri ve Rolü" Arşiv

27 Sabahattin Güngör, Kevn'in Üç Vücûdu, 2009 Burhaniye

28 Hz. Âdem'in Kiş ve İy evliliğinden dünyaya gelen 9. oğlu, semanin 3. katındaki Türk takım Yıldızları'ndan prensesle evlenince daha sonra İli-Tur-Is Ka-an denilecek olan Tur doğar. Böylece Türk adı, ilk kez Hz. Şist'in döneminde İlk Âdem Nebi'den 1000 yıl sonra günümüzden 26. 500 yıl önce ortaya çıkmıştır. Tasavvuf bilginlerinden bir kısmı Hz. Muhammed'in atası olan Tur'u Türklerin 1. atası ve efsanelerde anılan 1. Hz. Türk'ün bu olduğunu kabul ederler. Bu ata aynı zamanda birçok farklı isimden toplumun da Tur atasıdır

ğini Gok Tengriden almaz. Oysa Semavî Dinler'de Şerî'a Tanrı'dan Peygamber'e vahiyler suretiyle emirlerle alınır.²⁹

Bu açıklama esas alındığında, Töre'nin Türklere Türk Ata veya başka bir ilahî duyurucu tarafından gelmiş Şerî'a olduğu fikri yenilenmeğe muhtaçtır. Bu derece geniş bir coğrafyada farklı ana dilli ve farklı fiziki yapılı halklar arasında itibar gören, geria mahkemelerinde varlığına itibar edilen örfün mahiyeti dinler tarihi açısından tekrar anlamlandırılmalıdır.

İlahî duyuru dili doğal olarak tebligatçının ana dili idi ve bu dil büyük ölçüde tebligatın ilk yapıldığı toplumun dili idi. Bu esaslandırma itibar görür ise Türk Ata'nın dinî duyurusunun yayıldığı coğrafyanın dilleri ile duyuru dili Türk lehçelerini ve Türk kültür coğrafyasını oluşturdu. Bu dille yapdan duyuru, duyurunun yapıldığı ilk coğrafyaya tamamen yabancı olamazdı. Bolge dillerinden kelime ve kural içermeli ve ewelce yapdan ilahî duyuru dilleri ile muhtemelen az-qok bağlantılı olmalıydı. Türk dillilik kendisi ile birlikte bazı farklılıklar ve ortaklıklar da içeren genel Türk antropolojisini meydana çıkardı.

Boylece Türk olmak ile Türkleşmiş olmanın izahları açıklık kazanmaktadır. Buna göre Tur Ata merkezli, 1. Türk ata tezi dikkate alınmaz ise yakın zaman için yapılacak tanımlamada Tiirkliik, Türk Ata'nın ilahî temellendirişi ile günümüze kadar şekillenen bir kültür olayıdır.

Bu Savların Doğruluğu Nispetinde;

Türkler Hz. Muhammet'e ümmet olmadan evvel Yasef oğlu Türk vasıtasıyla tevhit inancına girdiler. Ancak bu noktada "Din Hz. Âdem olan 1. aşamadan Hz. Musa'ya kadar olan dönemdir. İslamiyet ise Musa agamasında başlar İsa-Halid ve Muhamed ile tamamlanır.³⁰ Kastedilen Âdem şeriatı olan, Allah indinde İslamiyet giyinmiş olan ilk insandır. Yaratılmış ilk insan değildir. Bu Âdemim adı "kiş" ve eşinin adı ise "Iy" dir.³¹ Hz. Kiş'ten önce 12.000

---

29 Mubahat Türker Kiiyel, , "Bilge Kagan Bir 'Filozof-Arhont' mudur?" XI. Türk Tarih Kongresi, Ankara 5-9 Eylül 1990, Ankara, 1994 s. 455-465

30 "İslam, göğüs kafesi açılıp, ciğerleri ve kalbi yıkanmış kişilere denir. Bunlar âlemi tek bir vücut halinde yaşarlar. Bütün zıtlar onlar için kaldırılmıştır. Haliyle cinsiyet farklılığı da söz konusu olamaz. (Sabahattin Güngör, Kevn'in Üç Vücûdu, 2009 Burhaniye)

31 Sabahattin Güngör, Kevn'in Üç Vücûdu 2009 Burhaniye

yıllık dönem, arz'ın şeriat olarak boş kaldığı bir dönemdir.³² “Şu an yeryüzünü oluşturmuş son insan, 26. 000 yıl evvel oluşmuş olan Hz. Kiş (a. s) ve eşi Hz. İy (a. s.)'dırlar. Oluşturulan her son insan, bir önceki insandan en az bir vasıf kâmilidir. Dolayısıyla onların; onların âdemlerinin üç-beş vasıf noksan olması, İlahî tanzimin gereğidir.”³³

Türklerin İslam'a girmeden evvel kısmen Hıristiyanlık veya Yahudilik gibi dinlere girmiş oldukları, Türkler İslam dini ile karşılaşınca da bu dinlerden ayrılıp toptan İslam dinine girdikleri teşhisi, İslam'ın inanç içeriği ve ilahî tebligatçıların görevlerinin mahiyeti bakımından, çelişki içerdiği intibası bırakmaktadır. Zira Hz. Muhammed'le birlikte gelen mesaj Hz. İsa ve Hz. Musa'nın duyurularını da içerirken, İslam'ın Hz. Muhammed'le birlikte başlatılmamış olması olgusundan hareketle, izahımızdaki, Türk tebligatçıya verilen görevin yeri, zamanı ve mahiyetini belirleyecektir.³⁴

Keza Türklerin Muhammedî İslam'a girişlerindeki kolaylık anlatırken, her iki inanç arasındaki içerik yakınlıklarından bahsedilir. Bu yakınlığın varlığı eski Türk İnanç sisteminin de bir ilahî tebligatçının izlerini taşıdığını düşündürmektedir. Bu arada semavî dinler arasında bunca ortak yanlara rağmen, onlardan birisine değil de Muhammedî İslam'da Türklerin karar kılmaları, Türk Ata veya Türklere has geçmişteki ortak bir ata tezine kuvvet kazandırmaktadır.

Türk Ata ile Yasef oğlu Türk aynı şahıs iseler, Türklükle ilgili mitolojik verilerle semavî kaynakların örtüştüğü söylenebilecektir. Bu noktada “Türklerin XI. yy. la birlikte Türk- İslam sentezi başlattıkları” değil, inanç itibariyle asıllarına döndükleri söylenebilecektir.³⁵ Bu arada millî peygamber olmaz. Mahalli Nebi olur,³⁶ noktasına parmak basalım.

---

32 Sabahattin Güngör, *Gökleri Sultanı*, Burhaniye, Arşiv

33 A. g. e.

34 “Tarihi süreç içerisinde Türk boylarından; İslam'ı benimsemeden önce Yahudilik, Zerdüştilik, Budizm, Manihaizm ve Hıristiyanlık gibi dinlerden herhangi birini kabul edenler olmuştur. Ancak bu kabul ediş genele şamil olmamış; bir boyla veya az bir grupla sınırlı kalmış ve bu sınır İslam dini ile karşılaşınca değişmiştir. Böylece kendi özel dinleri dışında temasa geldikleri hiçbir dini büyük çoğunluk olarak kabul etmeyen Türklerin tamamına yakını toplam İslami din olarak kabul etmiştir. Sınırlı kalmış, Türkler İslam dini ile karşılaşınca değişmiştir. (A. Küçük a. g. e)

35 “Hz. Şit (a. s.) nin mükevvenatın 3. semasındaki Tur-k Takım Yıldızı'ndan getirilen bir kızla evlendirildiği dinî kaynaklarda yer alan bir husustur. Tur bedenen güçlü

Buradan hareketle Türklüğün sahneye ilk çıkış tarihi, çıkış noktası ve Türkliik coğrafyası ile ilgili görüşler yeni boyutlar kazanmış olacaktır. Türk dilinin yaşına dair yeni birtakım fikirler doğabilecektir.

“Eski Türk Dini”, “Türklerin Eski Dinleri” gibi ifadeler de yeniden anlamlandırılabilirler “ilkel din” tanımı da yeni bir anlam kazanacaktır. Bu noktada Türklüğün konumu ve ona biçilen kaftan oryantalist arayışlar itibarıyla önem kazanmaktadır. Türklük araştırmalarının ve araştırmacılarının nesne olmaktan çıkarılıp özne durumuna getirilebilecektir. Konu Türk dinler tarihçiliği çalışmalarının gündemine oturtulabilecektir.

Bu nazariye ile ayrıca “Türklerin Dinî tarihi” ile “Türklüğün genel tarihi” dinler tarihi zemininde örtüşmüş olacaktır.³⁷

İslamiyet’ten evvelki Türklerin İslamiyet’ten sonraki Türklerden soyutlanması arayışı da son bulacaktır

Sonuç

Genel Türk tarihi ile Türklerin dinî tarihi arasında nübüvvet tarihi merkezli bir köprü kurulabilir. Bu köprüye halk inançlarındaki bazı mitolojik veriler kaide taşı olabilirler. Yükseltilecek bu köprünün üzerinden geçilerek Türk kültür tarihinden süzölmüş ve problem olarak bakılan bazı hususlara teorik çözümler aranabilir.

“Dağılmış Türk Birliği”nden söz edebilmek Türklüğün birlik olduğu dönemi, bu birliği sağlayan faktörü anlatabilmekte mümkündür. Türklerin birlik olduğu dönem birliğin bir tek coğrafyası mı vardı, farklı yakın coğrafyalı halklar birlikte Türk kültür coğrafyasını mı oluşturuyordu?

Türkmen/Türkman isminin etimolojisi, imanlı olan Türkler olarak mı yapılmalı idi, yoksa “Türk imanı”nı kabul edenler olarak mı anlaşılmalı idi?

---

demektir “k” son eki ise çoğaltma ekidir. Böylece Türk, güçlüler demektir, zamanla Türk’e dönüşmüştür ve M. Ö 25. 500 yıl evveline varır. ” (Sabahattin Güngör, Kevn’in Üç Viicudu, 2009 Burhaniye)

36 “Küçük nebler küçük kasabalara gönderilmiştir. Fazla yaygın olmazlarsa mahalli nebler olarak kalırlar. Allah her yerde aynı Allah’tır.” (Sabahattin Güngör, Kevn’in Üç Viicudu, 2009 Burhaniye)

37 Yaşar Kalafat, “Kanturaoğulları, Tufan Merkezli Genel Türk Tarihi” Nuh Peygamber, Dünya Tufanı ve Nahçıvan Beynelhalk Sempozyumu, 24–25 Nisan 2009, Nahçıvan

Sözlü kültürde “Adam olmak”, “Adamlık yapmak”, “Adam gibi adam”, “Adamlık adına”, “Adam evladı”, “Adamlık adına” ve benzeri örnekleri ile yaşamakta olan iyi insan, insan gibi insan, kaliteli insan anlamındaki özlü sözlerdeki “adam” ın Âdem/Adan ilişkisi aranabilir mi? Bazı töresel veriler anlatılırken, “Başlangıçtan beri” anlamında “Âdem atadan bu güne” denilmiş olması, Türk ata tezini kuvvetlendirebilir? Zira Türk kelimesi de, beni Âdem, Âdemden gelen anlamında da halk kültüründe yer tutmaktadır.

Türk cins ismi güçlü anlamında kullanıldığı gibi, gelişmiş, tekâmül etmiş, mükemmel anlamlarında da kullanılmıştır. Bu gelişmişlik bir dönemin insan sosyal dokusu içerisinde ilahî tebligat almış olanlar anlamında kullanılmış olması da mümkündür. Bütün bu veriler teyit ve tekamüle muhtaçtırlar.

Buradaki Türklüğün manevi boyutu üzerinde duruşumuz, onun bir simge, bir sembol, bir kavram bir anlam olarak ele alınıp Hanif inancındaki yerlerine vurgu yapabilmek içindir.